HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ' בשלמא ב"ה קא מפרשי טעמייהו וטעמא דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש א"כ נימא קרא (א)בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש וב"ש האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו ההוא מבעי להו [ב]לכדתניא בשבתך בביתך פרט [ג]לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו [א]הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף כל רשות מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם כן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דידך ובלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת [ד]אי הכי אפילו כונס את האלמנה נמי האי טריד והאי לא טריד אי משום טרדא אפילו טבעה ספינתו בים נמי וכי תימא ה"נ אלמה א"ר אבא בר זבדא אמר רב [ה]אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה [ב]חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר [1]פארך חבוש עליך התם טריד טרדא דמצוה הכא טריד טרדא דרשות (א) [ו]וב"ש ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה וב"ה אמרי ממילא ש"מ דאפילו בדרך נמי קרי: ת"ר בה"א [ג]עומדין וקורין יושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין (ב) עושין במלאכתן וקורין [ז]ומעשה ברבי ישמעאל ור' אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד והיה ר' ישמעאל מוטה ור' אלעזר בן עזריה זקוף כיון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף ר' ישמעאל אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר' ישמעאל ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים אף כך אתה כל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני הטתי אתה זקפת אמר לו אני עשיתי כדברי ב"ה ואתה עשית כדברי ב"ש ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות מאי ולא עוד וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין ה"מ דמטה ואתא מעיקרא אבל הכא כיון דעד השתא הוית זקוף והשתא מוטה אמרי ש"מ כב"ש סבירא להו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. תני רב יחזקאל עשה כדברי ב"ש עשה כדברי ב"ה עשה רב יוסף אמר [ד]עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום [ח]דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש [ה]פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו כלום אמרו להם [ט]משם ראיה אף הם אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך רב נחמן בר יצחק אמר עשה כדברי בית שמאי חייב מיתה דתנן אמר ר"ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה: **מתני'** [י]בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום: **גמ'** מאי מברך אמר ר' יעקב א"ר אושעיא

יוצר

גמ' בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה. לקמיה מפרש מאי משמע: **ובלכתך בדרך פרט לחתן.** ואע"ג דחתן נמי עוסק במצוה הוא אי לאו קרא יתירא לא נפקא לן מקרא קמא דכיון דעוסק במצוה לא כתיב בקרא בהדיא אלא מיעוטא בעלמא הוא דקא דרשינן מביתך וממעטינן מיניה עוסק במלאכת מצוה דאיכא טרדא אבל חתן דטרדא דמחשבה בעלמא הוא שמחשב על עסק בתולים אי לאו קרא יתירא לא אתמעוט: **הכונס את הבתולה פטור.** שטרוד במחשבת בעילת מצוה: **מאי משמע.** פרט לעוסק במצוה: **כי דרך.** בשבתך ובלכתך הוקשו לדרך: **מי לא עסקינן כו'.** כלומר מנלן דבדרך רשות לחודא איירי קרא הא קרא דרך סתמא כתיב וממילא משתמע נמי מיניה דרך מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי: **אי משום טרדא.** דמחשבה פטרת ליה אפילו טבעה ספינתו נמי: **אלמה אמר רבי אבא.** כמו למה אמר. (ג) אע"פ שטרוד בצערו חייב בכל המצות חוץ מן התפילין שנאמר בהם פאר ליחזקאל פארך חבוש עליך וגו' וכיון דבעו פאר ואבל מתגולל בצערו בעפר אין זה פאר: **טריד טרדא דמצוה.** וכיון דהאי מיעוט בעלמא דדרשינן פרט לחתן מסתייך אם ממעטת מיניה טרדא דמצוה: **וב"ה אמרי לך.** ההי נמי דקרא למדרש מיניה פרט לחתן אתא ממילא ש"מ בלכת דידך הוא דמחייבת אלמא בדרך נמי קרי: **עוסקין במלאכתן וקורין.** לקמן (דף טז.) מוקמינן לה בפרק שני: **הטה ר' אלעזר בן עזריה.** כב"ש: **לאחד שאמרו לו זקנך מגודל אמר להם יהיה זה כנגד המשחיתים.** משל שלך דומה לאחד שאומרים לו זקנך נאה ומגודל והוא אומר להם הואיל וקלסתם אותו אף הוא יהיה כנגד המשחיתים הגדול הזה יהיה נתון לתער ולמספרים שאביא עליו ואשחיתנו: **עכשיו שאני הטתי.** הרי אני כמקלס את מעשיך שהיית מוטה ואתה נזקפת: **ב"ה נמי אית להו מטין.** דמטין נמי שרו כדאמרינן לעיל מטין וקורין: **אבל.** עכשיו כיון דעד השתא היית זקוף ועכשיו הטית אם לא נזקפתי אני יראו התלמידים ויקבעו הלכה: **לא קיימת כו'.** וכי היכי דעשה כדברי ב"ה לא עשה ולא כלום לדברי ב"ש אף העושה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום לדברי ב"ה: **מתני' בשחר מברך שתים וכו'.** כדאמר בברכות ירושלמי[י] שבע ברכות הללו על שם (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך: **אחת ארוכה ואחת קצרה.** אשתים לאחריה דערבית קאי (נ"א ארוכה אמת ואמונה קצרה השכיבנו): **לחתום.** בברוך: **שלא לחתום.** כגון ברכת הפירות ומצות: **גמ' מאי מברך.** שתים לפניה דשחר מאי ניהו:

יוצר

שנאמר בהם פאר. פרש"י ואבל מעולל בעפר קרנו ואין נאה לתת פאר תחת אפר. וא"ת ולמה לי האי טעמא תיפוק ליה מדאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דכולי עלמא אסור. ותירץ הר"ר מקוצי דצריך טעמא של רש"י כי היכי דלא נילף שאר מצות מתפילין מקל וחומר. א"נ צריך טעמא דרש"י לחייבו בתפילין לאחר יום ראשון דלא שייך מעולל בעפר קרנו אלא ביום ראשון דוקא: **תני רב יחזקאל עשה כבית שמאי עשה ורב יוסף אמר עשה כב"ש לא עשה ולא כלום.** וא"ת פשיטא דאין הלכה כמותן. וי"ל הואיל וב"ש מחמירים על האדם טפי מב"ה לא שייך לומר פשיטא. דהא דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום היינו היכא דב"ש מקילין וב"ה מחמירין אבל הכא בק"ש לא פסלי ב"ה דברי ב"ש. אבל תימא א"כ מה מייתי מסוכה כו' לא קיימת מצות סוכה כו' ופירש"י דכי היכי דמי שעשה כב"ה לא עשה ולא כלום לב"ש אף העושה כב"ש לא עשה ולא כלום לב"ה ומאי קא מדמה התם פסלי ב"ש לגמרי מה דמכשרי ב"ה. אבל הכא קרא קרית שמע כב"ש אליבא דב"ה יצא. ע"כ פירש הר"ר שמעיה דקא מדמה הכי מדקאמר לא קיימת אע"ג דמן הדין יצא שהרי ראשו ורובו בסוכה אינו אסור אלא גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. כה"ג גבי ק"ש אע"ג דמן הדין יצא בדיעבד כיון דלב"ה אין נכון כדאיתא במתניתין כדאי היית לחוב בעצמך. אם עשה כב"ש לב"ה לא עשה ולא כלום[א] [וע' תוספות סוכה ג. ד"ה דאמר]:

אחת ארוכה ואחת קצרה. פירש רש"י ארוכה אמת ואמונה. קצרה השכיבנו. ותימה[ב] דהשכיבנו נמי ארוכה הרבה ותדע מדלא קא חשיב לה בתוספתא בהדי הקצרות[ג]. ועוד פעמים שמאריכין הרבה בתוספת כמו אור יום הנף[ד]. ועוד אמת ואמונה פעמים שמקצרין בה מאד כדאמרינן לקמן למ"ד אין אומרים פרשת ציצית בלילה הוא קא מסיים מודים אנחנו לך שהוצאתנו ממצרים וכו' בפרק היה קורא (לקמן ד' יד ע"ב) ונראה לר"ת דהכל קאי (ד) באמת ואמונה אחת ארוכה ואחת קצרה כלומר בין יאריך בה בין יקצר בה[ה] כדלקמן. וכן אשכחנא התם (יבמות ד' מא.) אחת ארוסות ואחת נשואות אחת בתולות ואחת בעולות: **מקום שאמרו לקצר.** כגון בברכת פירות ובברכת המצות אין לו להאריך:

ורבנן

נ א מיי' פ"ד מהלכות ק"ש הלכה א [ב] סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן ע סעיף ג:

נא ב מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה יג ופ"ד מהלכות אבל הלכה ט סמג עשין [דרבנן] ב טוש"ע או"ח סימן לח סעיף ה ויו"ד סימן שפח סעיף א:

ג [מיי' פ"ב מהל' ק"ש הל' ב טוש"ע או"ח סי' סג סעיף א]:

נב ד (מיי') וטוש"ע שם:

ה [מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' ח טוש"ע או"ח סי' תרלד סעיף ד]:

נג ו מיי' פ"א מהלכות ק"ש הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן נט וסימן רלו סעיף א:

◆

רבינו חננאל

בית הלל מפרשי טעמייהו דקורין בין יושבין בין מטין בין מהלכין בדרך, שנ' ובלכתך בדרך, והאי דכת' בשכבך ובקומך, ללמדך שחייב אדם לקרוא ק"ש פעמים, אחת בשעת שכיבה והוא ק"ש שלערבית ואחת בשעה שדרך בני אדם עומדין מן השינה וזה הוא קרית [שמע] שלשחרית. וב"ש האי קרא דבית הלל מפיק לה ובלכתך בדרך פרט לעוסק במצוה שפטור, ודייק מדלא כתיב בלכת אלא בלכתך, בלכתך דידך מיחייבת מהלך שמע מינה. וקיימא לן כבית הלל דתאני בין עומדין בין יושבין בין מטין בין מהלכין בדרך בין עוסקין במלאכתן קורין קריאת שמע ויוצאין ידי חובה. והא דאמר רב יהודה בפרקין דקמא עד על לבבך בעמידה, לא שאם היה יושב, עומד וקורא מעומד, אלא שאם היה מהלך בדרך עומד וקורא עד על לבבך, ומכאן ואילך קורא כשהוא מהלך.

מסמך ברכה פירוש **כנגד המשחיתים**, הם המגלחים המשחיתים זקנם כנגדם זה מגדל זקנו, כלומר זה עושה חילוף מעשיהם ונמצא חולק עליהם, כך זה הטה וזה זקף. אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והטיתי לקרות כדברי בית שמאי וסיכנתי עצמי וכול'. ירוש' ר' בא בר כהן בשם ר' יהודה בן פזי תדע לך שדברי סופרין חמורין מדברי תורה, שהרי ר' טרפון אלו לא קרא כלל היה עובר בלאו, ומשום שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה, שכך אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל, על שכת' ופרץ גדר ישכנו נחש. ואסיקנא אחר שניתנה בת קול ביבנה.

מתני'. בשחר.

◆

רב נסים גאון

והא אמר רב אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצו' האמורו' בתורה חוץ מן התפילין מפני שנאמר בהן פאר בפ' ואלו מגלחין במועד (דט"ו) גרסי' אבל אסור להניח תפילין מדקאמר ליה רחמ' ליחזקאל (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך מכלל דכולי עלמא אסירי ובסוף פרק חזקת (ב"ב דף ס) כך דרשינן על ראש שמחתי אמר ר' יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים בעא מיניה רב פפא היכא מנח ליה אמר ליה במקום תפילין שנאמר (ישעיה סא) לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר מיכן למדנו שהתפילין נאמר בהן פאר:

מסורת הש"ס

א) [בערב ובבקר. כן יתכן להיות], ב) לקמן דף טז. סוכה דף כה., ג) [עי' רש"י ותוס' סוכה כה. ד"ה ובלכתך וכו' דגרסו להיפך וכ"ה בתוספתא פ"א ה"ה], ד) [עי' תוספות לקמן דף טז: ד"ה אין], ה) לקמן דף טז: סוכה דף כה. מו"ק ד' טו. כתובות דף ו: שמחות פ"ו, ו) יש גורסין ומוסיפין בזה עי' רש"ל בשם הילקוט וא"צ להגיה דכיון דצריכא ליה לב"ה למימר ממילא ש"מ בהאי סברא לחודיה שיטתם נכון אבל זהו ודאי שמקשה על ב"ש ל"ל ב' פסוקים:, ז) תוספתא פ"א ה"ג ספרי פרשת ואתחנן, ח) סוכה דף [ג. ז:] כח. עירובין דף יג:, ט) [שבת כט:] ושם נסמן], י) [פ"א ה"ה],

◆

תורה אור השלם

1. הֵאָנֵק דֹּם מֵתִים אֵבֶל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ וְלֹא תַעְטֶה עַל שָׂפָם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יחזקאל כד יז

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' טריד טרדא דרשות (וב"ה אמרי וכו' נמי קרי) תא"מ ונ"ב ס"א וב"ה הא כתיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך למה לי ש"מ ותיבת וב"ש ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה נמחק: (ב) שם בדרך וקורין עוסקין במלאכתן: (ג) רש"י ד"ה אלמה וכו' למה אמר אבל אע"פ שטרוד: (ד) תוד"ה אחת וכו' דהכל קאי אאמת:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, ה"ה נמי גבי ק"ש שלא יצא כלל (עיין בתוס' הרא"ש באור הטעם בזה). ב. בתוס' רי"ש כתב, וקשה לרבינו יעקב. ג. ובתוס' רי"ש הוסיף. ובשביל שהיה נזכר במשנה לא היה נמנע מלהזכיר בתוספתא בהדי קצרות. ד. בתוס' רי"ש הוסיף. יום הנף בהשכיבנו. ה. בתוס' רי"ש הוסיף. שכשאומר פ' ציצית הויא ארוכה וכשאינו אומר פ' ציצית וכו' הויא קצרה.

◆

מוסף רש"י

פרט לעוסק במצוה. שאינו חייב בקריאת שמע (סוכה כה.) דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (לקמן יד: ב"ק נו:). **פרט לחתן.** ואע"ג דהוא נמי במצוה טריד, איצטריך ליה תרי קראי, דאי הוה כתיב חד, כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא, הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידים או מהלך למצוה, אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק, אלא טריד במחשבת בעילה, לא פטר הכתוב, הלכך מקרא יתירא שמעינן דפטור מק"ש, דטריד במחשבת בעילה (סוכה כה.). **כי דרך.** הולך בדרך סתמא (שם). **מי לא עסקינן.** וכי אין יכול לכלול במקרא דרך מצוה עם הרשות, והא דרך סתמא כתיב, ומשמע נמי דרך מצוה, וקאמר רחמנא ליחייב לקרות (שם). **אם כן.** דבדרך מצוה נמי קאי, לכתוב בלכת בדרך (שם). **האי טריד.** לבו טרוד במחשבת בעילה, ומסתברא כי פטריה קרא משום טירדא פטריה דאינו יכול לעסוק בשניהם כאחד (שם). **והאי לא טריד.** כונס אלמנה לא טריד ויכול לקיים את שתיהן (שם). **אי משום טרדא.** האי דפריך משמע ליה דטרדתו פוטרתו לפי שאינו יכול לכוין את לבו, והלכך אפילו טבעה ספינתו דטרוד בצערו ליפטר (שם). **שהרי נאמר בהם פאר.** ואבל לאו בר פאר הוא וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל (שם) או: דאבל מעולל בעפר קרנו ולאו זה פאר לתפילין (כתובות ו:). **התם טריד טרדא דמצוה.** ואשמעינן קרא דלא מיחייב להסיר דעתו ממחשבת מצוה ראשונה בשביל זו הבאה עליו, אלא יעסוק בראשונה ויתן לבו להיות בקי בדבר (סוכה שם). **הכא טריד טרדא דרשות.** שאע"פ שהוא חייב לנהוג אבלות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו, אינו חייב להצטער (שם). **עומדין וקורין יושבין וקורין.** עומדין לא צריך למיתב, יושבין לא צריך למיקם אלא כי אורחייהו (מחזור ויטרי סי' יא). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.).